

тери: тематичність, розвернутість, целеустремленість, організованість, произвольність, послідовність і логичність. Для оцінки уменій усної турецької монологічної мови згідно з цими критеріями запропоновано вимоги і 50-ти бальна шкала оцінювання.

Ключевые слова: турецький мови, монологічна мови, вища освіта, критерії оцінювання, шкала оцінювання, вимоги до оцінювання.

Kindras I. V. Evaluation of the level of students' skills of producing oral Turkish monological statements

The proposed scientific research attempted to study the aspects of control and evaluation the level of students' skills of producing oral Turkish monological statements. In particular, the criteria and scale of evaluation of the level of students' skills of producing oral Turkish monological statements were described, the levels of formed skills of oral Turkish monologue speech were proposed, and the requirements for assessing the level of formation of the student' abilities of producing oral Turkish monological statements were determined. In order to control the level of students' skills of producing oral Turkish monological statement, it is proposed to use the following criteria: correspondence with the subject, completeness, purposefulness, organization, arbitrariness, consistency and logic. In order to evaluate the content of the oral Turkish monological statements according to these criteria the 50-point scale of the evaluation are proposed.

Key words: Turkish language, monological statements, higher education, assessment criteria, scale of assessment, requirements for evaluation.

УДК 371.31

Кічула М. Я., Саварин Т. В.

НАВЧАННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: КРЕАТИВНИЙ АСПЕКТ

Метою дослідження є створення та реалізація педагогічних умов навчання медичної термінології, які сприяють формуванню професійних навичок майбутніх лікарів крізь призму креативного аспекту. Під час експерименту використовувалися такі методи: теоретичний аналіз діагностики; спостереження; метод статистичного аналізу. У експерименті взяли участь студенти медичних та стоматологічних факультетів Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського (загалом понад 500 респондентів). Контрольні та експериментальні групи були створені на початку експерименту. Традиційний підхід до навчання студентів-медиків практикувався в контрольній групі; в експериментальній групі було запроваджено підхід до модернізації навчального процесу в медичному університеті, який базується на креативному аспекті. Результати експериментальних робіт показали, що індивідуалізація навчального процесу є найважливішим компонентом формування та розвитку професійних якостей студентів-медиків.

Ключові слова: креативний аспект, професійні якості, студенти-медики, творча діяльність, розвиток, професійна готовність, медична термінологія, дослідно-експериментальна робота.

Латинська і старогрецька мови продовжують жити в термінології всіх наук і, насамперед, у медичній, яка нараховує понад 100 тис. термінів. Знання стародавніх мов допомагає свідомо розуміти мову як систему, інтерпретувати основні індоєвропейські мовні категорії, краще орієнтуватися в загальнолінгвістичних проблемах. В історії європейської світової культури роль латинської мови як мови народу великої і багатой культурної традиції винятково важлива. Загальнолінгвістичне і загальнокультурне значення латинської мови робить її вивчення органічним елементом філологічної освіти.

Медична наукова термінологія в процесі утворення завжди синхронізувалася з розвитком самої медицини. Нові назви хвороб, явищ, лікарських засобів вимагають нових термінів, які впродовж багатьох віків утворюються на основі латинсько-грецької лексики. Отож, як мова міжнародної наукової термінології, латинська мова не втратила свого значення і сьогодні.

Наукова термінологія відображає певні поняття в системі найменувань, які застосовуються в конкретній науці. У цьому полягає її вагомий значення для будь-якої галузі знань, зокрема для медицини. Багатогранність медичної науки породжує велику кількість термінів і вимагає орфографічної грамотності. З огляду на те, що саме терміносистеми складають основу професійної підготовки лікаря, метою курсу латинської мови в медичному виші є його термінологічна спрямованість. Термінологічна підготовка фахівців-медиків спрямована не лише на розвиток умінь розуміння термінів, а й грамотне використання їх у практичній і науковій діяльності.

Щоб сформувати в студентів-медиків бажані професійні якості, залучено студентів до спеціально організованої творчої діяльності, а для визначення рівня термінологічної підготовки майбутніх лікарів нами проведено експериментальне дослідження

В експерименті брали участь студентські групи медичного (спеціальність 222 «Медицина») та стоматологічного (спеціальність 221 «Стоматологія») факультетів. На початку нашого експерименту ми визначили контрольну й експериментальну групи. У контрольній групі практикувався традиційний підхід до навчання студентів-медиків; в експериментальній групі був впроваджений запропонований нами підхід до модернізації освітнього процесу в медичному виші.

Під час проведення експерименту ми користувалися такими методами: теоретичного аналізу (порівняльно-зіставний); діагностичними (тестування, анкетування, письмова інтерпретація ситуацій творчо-пізнавальної та професійно-практичної діяльності); обсерваційними (пряме, непряме і вклучене спостереження); праксиметричними (аналіз продуктів креативної діяльності студентів; вивчення і узагальнення професійної креативної діяльності); методом статистичного оброблення отриманих даних.

В експериментальній роботі ми проводили початковий зріз рівня розвитку творчого інтересу студентів до сфери медичної термінології за такими показниками: пізнавальний, емоційний, вольовий.

Крім цих якісних показників, ми виділили і кількісні шляхом інтерв'ювання та анкетування студентів медичного та стоматологічного факультетів: як часто студенти виявляють інтерес до значення і походження медичних термінів, якими вони оперують на заняттях зі спеціально-наукових медичних дисциплін; чи користуються студенти-медики додатковою спеціальною термінологічною літературою; чи знайомі вони з сучасними досягненнями в галузі спеціальної медичної термінології?

Відповідно до отриманих у результаті першого діагностичного зрізу даних на початку експерименту ми визначили за цими критеріями і показниками три рівні розвитку інтересів студентів-медиків до медичної термінології в експериментальній і контрольній групах, які свідчать про професійну готовність цих студентів.

У дослідженнях брали участь студенти I курсу медичного і стоматологічного факультетів – понад 500 осіб, зокрема 392 студенти спеціальності 222 «Медицина» та 112 студентів спеціальності 221 «Стоматологія».

В експериментальній групі було всього 250 осіб, із них: з високим рівнем – 37; із середнім – 93; з низьким – 120. У контрольній групі було всього 250 осіб, з них: із високим – 32; із середнім – 96; з низьким – 122.

Отримані показники професійної готовності студентів-медиків в експериментальній і контрольній групах на початковому етапі нашої дослідно-експериментальної роботи ми представили в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники творчо-професійної готовності студентів-медиків в експериментальній групі (ЕГ) і в контрольній групі (КГ) на початковому етапі дослідно-експериментальної роботи (%)

Рівні розвитку творчого інтересу, що свідчить про професійну готовність студентів-медиків	КГ		ЕГ	
		%		%
високий рівень розвитку інтересу	3	21	2	14
середній рівень розвитку інтересу	4	29	4	29
низький рівень розвитку інтересу	7	50	8	57

Діагностика рівнів професійної готовності, при проведенні формуючого експерименту, показала її низький рівень у студентів-медиків в експериментальній і в контрольній групах.

В експериментальній групі початок дослідної роботи був пов'язаний зі спеціальною програмою; визначено новий підхід до розуміння цілей і завдань залучення студентів-медиків до дослідження певної ділянки наукової медичної термінології. В експериментальній групі ми запропонували спеціально організовані заняття-тренінги. Основною метою цих занять було активне педагогічне навчання, яке забезпечує подолання «креативної скутості» студентами-медиками експериментальної групи і, як результат цього подолання, розвиток навичок для подальшої високої активності студентів у практичному розвитку власної індивідуальної креативності та розкриття власного інтересу до галузі наукової медичної термінології. Крім того, у процесі тренінгових занять були також досягнуті додаткові цілі: розвиток початкової пізнавальної позиції, уміння визначати ділянку своїх професійних досліджень; здатність планувати свої пізнавальні дії; підвищення морального критерію культуротворчості як істотного компонента повноцінного професійного розвитку особистості майбутнього лікаря.

Спираючись на отримані результати, ми змінили освітній процес в експериментальній групі. Це виражалось у:

- введенні до програмних занять інтегрованих і позанавчальних заходів, що сприяють розвитку і розширенню професійного інтересу студентів-медиків, а також формуванню особистості студента-майбутнього лікаря, який усвідомлює необхідність професійної діяльності в обраній медичній термінології;
- проведенні творчих занять із медичної термінології, на яких студенти експериментальної групи представляли цікаву для них ділянку медичної термінології, що сприяло подоланню «креативної скутості»;
- впровадженні позанавчальних додаткових занять із цікавої для кожного студента галузі медичної термінології, що сприяло індивідуалізації творчо-освітнього процесу, адаптації студента-медика до самостійного творчо-професійного дослідження, що сприяло розкриттю і реалізації власного професійного інтересу;
- проведенні науково-практичних семінарів із медичної термінології, на яких студенти-медики експериментальної групи представляли результати індивідуальних творчих досліджень у галузі медичної термінології своїм колегам для обговорення, що сприяло формуванню і закріпленню індивідуальної чіткої творчо-пізнавальної позиції кожного студента в дослідженні медичної термінології.

Таким чином, наша дослідно-експериментальна програма навчання медичної термінології в студентів-медиків містила три етапи.

На першому було здійснено залучення студентів до певної ділянки наукової медичної термінології, що полягало в поглибленні уявлень студентів про дисципліни, які вивчаються, знайомство з новітніми твор-

чими досягненнями та розвиток творчих зацікавлень студентів експериментальної групи в цій галузі. Нами була здійснена активізація мотивації студентів до наукових досліджень при становленні в них усвідомленої необхідності творчих досліджень у галузі наукової медичної термінології.

Для досягнення поставлених цілей на першому етапі були проведені такі заходи: введення курсу додаткових лекцій, які сприяють детальному ознайомленню студентів зі сферою наукової медичної термінології; введення інтегрованих і позанавчальних заходів, які сприяють розвитку і розширенню творчого інтересу студентів-медиків у ділянці наукової медичної термінології; проведення творчих занять із медичної термінології, на яких студенти експериментальної групи представляли цікаву для них галузь медичної термінології.

На другому етапі нашої дослідно-експериментальної роботи були реалізовані такі цілі: розкриття творчого інтересу студентів-медиків шляхом подолання їх «творчої скутості»; індивідуалізація професійної діяльності студентів у цікавій для них галузі, що сприяло формуванню в студентів експериментальної групи чіткої індивідуальної пізнавальної позиції в дослідженні ділянки медичної термінології.

На другому етапі було здійснено впровадження позанавчальних додаткових занять із цікавої для кожного студента галузі медичної термінології, що сприяло індивідуалізації освітнього процесу, адаптації студента-медика до самостійного творчо-професійного дослідження, що сприяло розкриттю і реалізації власного творчого інтересу. Студентам була надана можливість самостійного творчого розроблення явищ наукової медичної термінології; проведення науково-практичних семінарів із медичної термінології, на яких студенти-медики експериментальної групи представляли результати індивідуальних творчих досліджень у галузі медичної термінології своїм колегам для обговорення, що сприяло формуванню і закріпленню індивідуальної чіткої творчо-пізнавальної позиції кожного студента в дослідженні медичної термінології, також груповій перевірці істинності творчих суджень і розробок.

Другий етап був спрямований на формування таких творчо-особистісних якостей: здатності до творчого розроблення виявленого протиріччя; твердості, підприємливості в реалізації творчих рішень, прагненні до істинності творчого судження.

Третій етап нашої дослідно-експериментальної роботи був присвячений розвитку в студентів-медиків експериментальної групи початкової творчо-професійної позиції, який здійснювався в процесі індивідуального самостійного наукового творчого пошуку студента-суб'єкта творчості під час аналізу особистих творчих результатів, доопрацюванні деталей, наполегливому творчому пошуку найбільш раціональних способів вирішення творчих завдань.

На цьому етапі відбувається становлення таких творчо-особистісних якостей, як вміння аналізувати особисті творчі досягнення, доопрацьовувати деталі; творча гнучкість як здатність переходити від одного аспекту завдання до іншого, від однієї гіпотези до більш досконалої. Перебіг нашої дослідно-експериментальної роботи представлений у таблиці 2.

Таблиця 2

Етап дослідно-експериментальної роботи	Цілі реалізації експерименту на цьому етапі роботи	Проведені заходи в ЕГ студентом-медиком	Творчо-особистісні якості, розвинені у студентів-медиків ЕГ на цьому етапі
I	залучення студентів до галузі наукової медичної термінології; активізація мотивації студентів до наукових досліджень при становленні у них усвідомленої необхідності творчих досліджень в галузі наукової медичної термінології	запровадження курсу додаткових лекцій; введення інтегрованих і позанавчальних заходів; проведення творчих занять з медичної термінології	висока професійна грамотність у досліджуваній галузі; прагнення до вивчення новітніх творчих досягнень в цій галузі; здатність до адаптації новітніх творчих досягнень; здатність до виявлення протиріч
II	розкриття творчого інтересу студентів-медиків; індивідуалізація творчо-професійної діяльності студентів; формування чіткої індивідуальної творчо-пізнавальної позиції в досліджуваній галузі	упровадження позанавчальних додаткових занять із цікавої для кожного студента галузі медичної термінології; проведення науково-практичних семінарів із медичної термінології, з яких студенти представляли результати індивідуальних творчих досліджень	здатність до творчого розроблення виявленого протиріччя; твердість, підприємливість у реалізації творчих рішень; прагнення до істинності творчого судження
III	розвиток у студентів початкової творчо-професійної позиції; організація індивідуального самостійного науково-творчого пошуку студента	індивідуальний самостійний науковий творчий пошук студента; анонсування самим студентом особистих творчих результатів; доопрацювання деталей; наполегливий творчий пошук найбільш раціональних способів вирішення творчих завдань	здатність аналізувати особисті творчі досягнення; здатність доопрацьовувати деталі; творча гнучкість

Результатом проведеної дослідно-експериментальної роботи стало поетапне формування в студентів експериментальної групи професійної готовності, що було досягнуто в процесі становлення і розвитку їх особистого креативного дослідницького потенціалу.

Під час дослідження була проведена діагностика рівня розвитку в студентів-медиків експериментальної групи особистісних якостей на початку і після завершення експерименту.

Показники рівня розвитку в студентів творчо-особистісних якостей представлені в таблиці 3:

Таблиця 3

Творчо-особистісні якості, які формують особистий дослідний потенціал студентів ЕГ	На початку експерименту	Після завершення експерименту
висока професійна грамотність в обраній сфері медичної науки	32%	78%
прагнення до вивчення новітніх досягнень	31%	74%
здатність до аналізу новітніх творчих досягнень	15%	61%
здатність до виявлення протиріч	13%	60%
здатність до творчого розроблення виявленого протиріччя	12%	58%
твердість, підприємливість у реалізації творчих рішень	11%	53%
прагнення до істинності творчого судження	9%	51%
здатність до аналізу особистих творчих досягнень	15%	53%
здатність доопрацьовувати деталі	8%	58%
творча гнучкість	6%	52%

Як видно з таблиці, у результаті проведеної нами роботи у студентів експериментальної групи спостерігається значне підвищення рівня розвитку особистісних якостей, які формують творчий дослідницький потенціал.

У контрольній групі тільки деякі студенти проявили інтерес до дослідження галузі медичної термінології. У результаті цього виду роботи у деяких студентів контрольної групи були розвинені такі особистісні якості: професійна грамотність у ділянці наукової медичної термінології, прагнення до вивчення новітніх творчих досягнень у галузі наукової медичної термінології; здатність до аналізу новітніх творчих досягнень; здатність до виявлення протиріч. Однак розвиток тільки цих якостей виявився недостатнім для формування особистого дослідницького потенціалу.

Таким чином, у результаті дослідно-експериментальної роботи було доведено, що запропонований нами підхід до розвитку освіти студентів-медиків сприяє ефективному розвитку індивідуальності майбутніх фахівців у сфері науково-медичних досліджень, а також становленню таких особистісних якостей, як здатність до самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення, формування творчих навичок та вмій при реалізації індивідуальних досліджень й успішне застосування отриманих знань на практиці.

Проведена дослідна робота показує, що в експериментальній групі простежується зростання творчих зацікавлень у науково-дослідній роботі студентів-медиків порівняно з результатом, показаним у контрольній групі. Отримані дані свідчать про ефективність розробленого підходу до модернізації освітнього процесу у вищій медичній школі.

Як показали наведені вище результати, під час пошуково-творчого етапу дослідження істотно зросли готовність студентів експериментальної групи вирішувати професійні творчі завдання і можливість ефективно застосовувати медико-професійні знання, отримані в результаті індивідуальних творчих досліджень.

Для отримання більш докладних результатів проведеного експерименту нами було вивчено розподіл професійно-творчих потреб серед студентів-медиків контрольної і експериментальної груп, представлений у таблиці 4.

Таблиця 4

Розподіл професійно-творчих потреб серед студентів-медиків контрольної і експериментальної груп (середні значення в балах)

Професійно-творчі потреби студентів-медиків	ГРУПИ			
	Контрольна		Експериментальна	
	початок	кінець	початок	кінець
Потреби творчого самовираження і творчої самореалізації	8,2	8,4	7,7	9,6
Потреби подолання «творчої скутості»	22	19	23,9	25,6
Потреби адаптації до індивідуальної професійно-творчої діяльності	24,5	21,5	12,6	24,5
Потреби формування індивідуальної чіткої творчо-пізнавальної позиції	20,7	7,4	9,7	25,6

Аналіз отриманих даних, представлених у таблиці, показує, що, внаслідок проведеної нами програми формування творчо-професійної готовності, у студентів-медиків експериментальної групи значно зросли професійно-творчі потреби (порівняно зі студентами контрольної групи, де такі показники помітно зни-

зилися). Отримані дані дозволяють стверджувати, що проведена нами дослідна робота в експериментальній групі студентів-медиків істотно підвищила рівень їх творчих зацікавлень у предметі, а також сприяла набуттю студентами необхідних творчих навичок для подальшої роботи в інших ділянках медичної науки.

Використана література:

1. Кыверьялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверьялг. – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.
2. Ekiert-Oldroyd D. Twórcze rozwiązywanie problemów – model i jego zastosowanie w praktyce edukacyjnej / D. Ekiert-Oldroyd [W:] St. Popek (red.) Twórczość w teorii i praktyce. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2004. – S. 295-302.
3. Guilford J. P. Creativity : Yesterday, today, and tomorrow / J. P. Guilford // Journal of Creative Behavior. – 1967. – № 1. – P. 3–14.
4. Nęcka E. Trening twórczości / E. Nęcka. – Olsztyn : Polskie Towarzystwo Psychologiczne Pracownia Wydawnicza, 1992. – 178 s.

References:

1. Kyverialh, A. A. (1980) Metody yssledovanyia v professyonalnoi pedahohyke [Methods of research in professional pedagogy]. Tallyn: Valhus (in Russian).
2. Ekiert-Oldroyd D. (2004) Twórcze rozwiązywanie problemów – model i jego zastosowanie w praktyce edukacyjnej. [W:] Popek, St. (red.) Twórczość w teorii i praktyce. Lublin : Wydawnictwo UMCS: ss. 295-302
3. Guilford, J. P. (1967) Creativity: Yesterday, today, and tomorrow. The Journal of Creative Behavior, 1, 3–14. doi:10.1002/j.2162-6057.1967.tb00002.x
4. Nęcka E. (1992) Trening twórczości. Olsztyn : Polskie Towarzystwo Psychologiczne Pracownia Wydawnicza.

Кичула М. Я., Саварин Т. В. Обучение медицинской терминологии: креативный аспект

Целью исследования является создание и реализация педагогических условий обучения медицинской терминологии, которые способствуют формированию профессиональных навыков будущих врачей сквозь призму креативного аспекта. Во время эксперимента использовались следующие методы: теоретический анализ диагностики; метод наблюдения; метод статистического анализа. В эксперименте приняли участие студенты медицинских и стоматологических факультетов Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, (всего более 500 респондентов). Контрольные и экспериментальные группы были созданы в начале эксперимента. Традиционный подход к обучению студентов-медиков практиковался в контрольной группе; в экспериментальной группе было введено подход к модернизации учебного процесса в медицинском университете, который базируется на креативном аспекте. Результаты экспериментальных работ показали, что индивидуализация учебного процесса является важнейшим компонентом формирования и развития профессиональных качеств студентов-медиков.

Ключевые слова: креативный аспект, профессиональные качества, студенты-медики, творческая деятельность, развитие, профессиональная готовность, медицинская терминология, опытно-экспериментальная работа.

Kichula M. Ya., Savaryn T. V. Medical terminology training: creative aspect

The purpose of the study is to create and implement the pedagogical conditions for the training of medical terminology, which promote the formation of professional skills of future physicians through the lens of the creative aspect. The following methods were used during the experiment: theoretical analysis of diagnosis; observation; method of statistical analysis. The experiment was attended by students of medical and dental departments of I. Horbachevsky Ternopil State Medical University, totally more than 500 respondents. Control and experimental groups were created at the beginning of the experiment. The traditional approach to teaching medical students was practiced in the control group; the approach to modernizing the educational process at the medical university that is based on the creative aspect was introduced in the experimental group. The results of experimental work indicated the individualization of the educational process is the most important component of the formation and development of professional qualities of medical students.

Key words: creative aspect, professional qualities, medical students, creative activity, development, professional readiness, medical terminology, experimental and experimental work.

УДК 37(477)"19/20":78

Коваленко А. С.

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГІТАРИСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У статті висвітлено зміст підготовки гітаристів у закладах вищої освіти України. Проїшовши складний шлях трансформації та змін із середини ХХ століття, вища гітарна освіта відіграла вагомую роль у розвитку майбутніх фахівців. Розглянуто часовий проміжок від кінця ХХ до початку ХХІ ст., як найбільш значущий період у розвитку вищої гітарної освіти. Виявлено, що перша програма для «спеціального класу шестиструнної гітари» була опублікована лише у 1987 р., де серед інших фахових предметів першочергове значення має дисципліна «Спеціальний клас». Зазна-